

Hemşirelik Doktora Derecesine Sahip Öğretim Üyelerinin Uluslararası Atıf İndeksleri Kapsamındaki Dergilerde Yayımlanan Bilimsel Makalelerinin Profili¹

Nevin KUZU-KURBAN*

Mehlika Filiz ULUSOY**

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi
Denizli Sağlık Yüksekokulu
Denizli
e-mail: nkuzu@pau.edu.tr

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü
Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı
Ankara

Özet

Amaç: Bu çalışmada, ülkemizde hemşirelik doktora derecesine sahip öğretim üyelerinin uluslararası atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde yayımlanan bilimsel makalelerinin profilinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu çalışma retrospektif, kesitsel, web tabanlı ve tanımlayıcı bir kayıt çalışmasıdır.

Bulgular: Hemşirelik alanındaki 231 öğretim üyesinin %39.0'unun atıf indeksleri (SCI-Exp, SSCI) kapsamındaki dergilerde makalesi bulunmaktadır. Öğretim üyelerinin yayımladığı toplam makale sayısı 124'tür. Öğretim üyelerinin %5.6'sının 4 ve üzerinde makalesi vardır ve makalelerin %32.3'ünün yazar sayısı 4 ve üzerindedir. Makalelerin %93.5'i araştırma makalesidir ve makalelerin %54'ü hemşirelik dergilerinde yayımlanmıştır. Makaleler 2002 yılından sonra artış göstermeye başlamış ve 2004 yılında tepe noktasına (%33.1) ulaşmıştır.

Sonuç: Yayın sayısındaki artışın doçentliğe yükseltme başvuru koşullarını sağlama çabasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Bu çalışma, hemşirelik alanındaki öğretim üyelerinin atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde giderek artan sayıda makale yayımladıklarını ve bunu sürdürebileceklerini göstermektedir. Araştırma makalelerinin sayısının artmasıyla birlikte bibliometrik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik, öğretim üyeleri, dergi makalesi.

¹ Bu çalışma 4th International Nursing Management Conference'da sözel bildiri olarak kabul edilmiştir. 23-24 Ekim 2008 Antalya- Türkiye

Profile of Scientific Articles Published in Journals Included in International Citation Indexes Belonging to Academicians Having PhD Degree in Nursing

Abstract

Aim: This study aimed to assess the profile of scientific articles published in journals included in international citation indexes belonging to academicians having PhD degree in nursing in our country.

Methods: This study is a retrospective, cross-sectional, web-based and descriptive enrollment study.

Findings: When the academicians in the area of nursing was considered 39.0% (N=231) had published articles in journals indexed in citation indexes (SCI-exp, SSCI). The total number of articles published by academicians is 124. Among the academicians, 5.6% had more than 4 articles, and 32.3% of the articles are written by 4 or more authors. Among all the articles, 93.5% were research articles and 54% were published in the nursing journals. The number of articles started to increase in 2002 and had reached to a peak point (33.1%) in 2004.

Conclusions: It is concluded that the increase in the number of articles resulted from the attempt to meet the requirements for advancement to associated professorship. This study showed that the academicians in nursing area had published increasing number of articles in indexed journals and that they can continue on publishing. It is suggested that bibliometric studies should be conducted with increasing number of articles.

Key words: Nursing, faculty, journal article.

Giriş

Geçmişte yasal olarak tanınmış bir iş konumunda olan hemşirelik, son yarım yüzyıl içinde meslekleşme sürecinde hızla yol almıştır. Bu ivme 1980'li yıllardan bu yana ülkemizde de gözlemlenmektedir. Keogh (1997)'a göre, doktora programlarının başlatılması hemşirelikte meslekleşme sürecini tamamlamaktadır. Hemşirelikte doktora programlarının başlatılmasının çok önemli bir mihenk taşı olduğu doğrudur ancak, meslekleşmenin bir idealizasyon süreci olduğu ve en gelişmiş bir mesleğin bile son noktaya ulaşmasının mümkün olmadığı unutulmamalıdır (Bernhard & Walsh 1995). Ayrıca hemşirelik, meslekleşme ölçütlerinin birçoğuna uymakla beraber bilgi birikimi ve özerklik gibi çok önemli olan iki ölçütü karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bilgi birikimi bağlamında, yayın yapma meslek olabilmenin önemli göstergelerinden biridir.

Bilimsel yapıya sahip olan bir meslek, sürekli araştırmalarla bilgi yükünü genişletir. Hemşirelik mesleğinin de kendi ürettiği bilgi birikimini sağlaması gerekmektedir. Hemşirelik bilimsel tabanını oluşturamazsa, meslekleşme sürecinde ne kadar yol almış olursa olsun, bir yönüyle yalnızca yapılacak bir iş olarak kalmayı sürdürecektir. Bu bağlamda, meslekleşme ile bilimsel makaleler yayımlama iç içe geçmiş bir süreçtir.

Hemşirelik toplumu, meslekleşme sürecindeki kilitleri açacak olan anahtarın eğitim olduğunu kavramıştır ve eğitimin nitelik ve düzeyini yükseltmek için çaba göstermektedir. Ülkemizde hemşirelik alanında lisans derecesi veren ilk hemşirelik yüksekokulu 1955 yılında açılmış olup, bu çalışmanın yapıldığı 2005 yılına göre 43 devlet üniversitesine bağlı 8 hemşirelik yüksekokulu ve 71 sağlık yüksekokulu bulunmaktadır (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi 2005).

Lisansüstü eğitim, ilk defa 1968 yılında hemşirelikte yüksek lisans ve 1972 yılında da doktora programlarıyla başlatılmıştır. Doktora unvanına

sahip olan hemşireler genellikle adı geçen yüksekokullarda çalışmakta olup; eğitim, yönetim ve araştırma görevlerini yürütmektedir. Hemşirelik araştırmalarının yansımaları olan ulusal ve uluslararası yayınların çoğunlukla doktora eğitime sahip hemşireler tarafından yapıldığı gözlenmektedir.

Dünyada hemşirelik alanındaki öğretim elemanlarının uluslararası yayın açısından üretkenlikleri, 1980'li yıllarda incelenmeye başlanmıştır (Nieswiadomy 1984, Ostmoene 1986). Bu çalışmalar, belli yıllar arasında ve belirli bir konu üzerinde yayımlanmış çalışmaların analizlerini içermektedir (Pardo ve diğ. 2001, Borbasi ve diğ. 2002, Estabrooks ve diğ. 2004, Dornik ve diğ. 2005). Ülkemizde hemşirelik alanındaki yayınların özelliklerini incelemeye yönelik çalışmalar ise 2000'li yıllarda görülmeye başlanmıştır. Bu çalışmalar, hemşirelik alanında yapılan tezlerin araştırma etiği açısından incelenmesi (Ulusoy & Uçar 2000), akademisyen hemşirelerin araştırma ve yayın yapma aşamasında karşılaştıkları güçlüklerinin belirlenmesi (Tortumluoğlu & Özyazıcıoğlu 2004) gibi konuları içermektedir.

Akademisyenlerin bilimsel üretimini değerlendirmede bir takım ölçütler bulunmaktadır. Bu ölçütler makaleler (araştırma ve derleme), olgu sunumları, bildiriler, kitaplar, projeler, editörlük, hakemlik, ödüller, patentler ve ders verme gibi uluslararası ve ulusal bilimsel yayınlar ve etkinliklerdir. Bu bağlamda, öğretim üyeliğine yükseltilme ve akademik atanmalar için öğretim elemanlarının bilimsel yayınları ve etkinlikleri temel alınmaktadır. Bu yükseltilme ve atanmalarda, ISI Web of Science veri tabanında taranan dergilerdeki makaleler daha nesnel bir değerlendirme sağladığı için önemsenmektedir.

Üniversitelerarası Kurul (ÜAK), 2001 yılında Doçentliğe Yükseltilme Başvuru Koşulları'nı yürürlüğe koymuştur (Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı 2000). Buna göre, hemşirelik alanındaki öğretim üyelerinin doçentlik sınavına başvurabil-

mesi için Sağlık Bilimleri Doçentlik Başvuru Alanı'ndaki diğer meslekler gibi, atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde en az üç makale yayımlanmış olmaları gerekmektedir. Bazı üniversitelerin senatoları da öğretim üyesi atama ölçütlerine, atıf indeksleri kapsamında taranan dergilerde yayımlanmış makalelerin olmasını önkoşul olarak koymuştur. Doçentlik başvuru koşulları konulmadan önce de hemşirelik doktorasına sahip öğretim üyelerinin uluslararası indeksler kapsamında yayınları bulunmaktadır. Bu bağlamda, yayımlanan ilk makale 1972 yılına rastlamaktadır (Kum 1972).

Öte yandan, tüm bilim alanlarında Türkiye adresli yayın sayıları hızla artmış ve bu yayınlarda Türkiye'nin 1996-2005 yılları arasındaki ISI Web of science veri tabanında taranan yayınlarının ülke sıralaması, 1996 yılında 32. sırada iken, 2004 yılında 20. sıraya ve 2005 yılında 19. sıraya yükselmiştir (Yükseköğretim Kurulu 2007a). Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısında 1981-2005 yılları arasında 25 kat, bu makalelere yapılan uluslararası atıflarda ise 46 kat artış olmuştur (Yükseköğretim Kurulu 2007b). Ancak, hemşirelik alanı özelinde uluslararası atıf indeksi kapsamında taranan dergilerdeki yayın sayısı bilinmemektedir. Ayrıca, hemşirelik alanındaki öğretim üyelerinin uluslararası atıf indeksi kapsamında taranan dergilerdeki yayınlarının azlığına yönelik eleştiriler de gündeme gelebilmektedir (İlhan 2005).

Kuşkusuz yayınların niteliksel açıdan değerlendirilmesi çok önemlidir. Ancak, bibliometrik araştırmalarla da yayınların belirli özellikleri analiz edilerek, bu yayınlara ilişkin çeşitli bulgular elde edilebilir (Al & Coştur 2007). Bibliometrik analizler nesnel yayın verisini kullanır ve yayınların içeriğini, niteliğini, araştırmacıların ilgi alanlarını değerlendirmeyi amaçlamaz (Paisley 1989). Her ülkede zaman içinde üretilen yayınların adedini saymak, çalışmaların ne zaman başladığını ve bunun nasıl değişim gösterdiğini ortaya koyduğu gibi, her bir yazarın yayınlarının sayılması yazarların alana katkılarını gösterir (Estabrooks ve diğ. 2004).

Bu araştırma ile yalnızca bir yayın profili oluşturulmuştur. Bu profil bir başlangıç çalışması olup, hemşirelik alanına Estabrooks ve diğ.'nin (2004) gündeme getirdiği yukarıda belirtilen katkıları sağlayacağı düşünülmektedir.

Amaç

Bu çalışmada, ülkemizde hemşirelik doktora derecesine sahip öğretim üyelerinin uluslararası atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde yayımlanan bilimsel makalelerinin profilinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma soruları

1. Öğretim üyelerinin görev unvanına göre makale yayımlama durumu nasıldır?
2. Öğretim üyelerinin makalelerinin özellikleri nelerdir?
3. Üniversitelerarası Kurul'un doçentliğe yükseltme başvuru koşulları, öğretim üyelerinin uluslararası atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde yayımlanan bilimsel makalelerinin sayısal artışını etkilemiş midir?

Yöntem

Çalışmanın tipi

Bu çalışma retrospektif, kesitsel, web tabanlı (MEDLINE) ve tanımlayıcı bir kayıt çalışmasıdır.

Evren

Evrenin belirlenmesi için Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Personel Daire Başkanlığı'ndan tüm üniversitelerinin yapısı içinde yer alan hemşirelik ve sağlık yüksekokullarında çalışan öğretim üyelerinin listesi istenmiştir. Ancak, yalnızca devlet üniversitelerine ait liste verilmiştir. Bu listede toplam 303 öğretim üyesinin adı yer almaktadır.

Listedeki öğretim üyelerinin hemşirelik alanında doktora derecesine sahip olup olmadıkları Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Tez Merkezi'nden taranmıştır. Hemşirelikte lisans derecesi veren yüksekokulları yapısın-

da bulduran 43 devlet üniversitesinin 12'sinde (%27.9) hemşirelik doktora derecesi olan öğretim üyesi bulunmamaktadır. Doktora derecesi hemşirelik alanında olmayan ve tümü sağlık yüksekokullarında çalışan öğretim üyesi sayısı ise 72 (%23.7)'dir. Hemşirelik dışı doktora alanları tıpta uzmanlık, anatomi, mikrobiyoloji, onkoloji, fizyoloji, histoloji, fizik tedavi ve rehabilitasyon, işletme, ekonomi, biyoloji, spor bilimleri, veterinerlik, beslenme, bilgisayar, kimya ve jeoloji mühendisliği gibi alanlardan oluşmaktadır.

Hemşirelik doktora olan 231 (%100) öğretim üyesi evreni oluşturmuştur. Bu öğretim üyelerinin %65.4'ü (n=151) hemşirelik yüksekokullarında, %34.6'sı (n=80) sağlık yüksekokullarında çalışmaktadır. Bu çalışmada evrenin tümü kapsanmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları

Bu çalışmada yalnızca, 2005 yılında devlet üniversitelerinde çalışmakta olan öğretim üyelerinin atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde yayımlanan makaleleri (araştırma ve derleme) ele alınmıştır.

Bu çalışmada, atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde yer alan makalelerin azlığı nedeniyle bunlar üzerinde bibliometrik analiz yapılamamıştır.

Verilerin toplanması

Öğretim üyelerinin yurt dışı yayınlarını belirlemek için, OCLC First Search ve EBSCHO Host Medline veri tabanları kullanılmıştır. Veri tabanları taranırken tek adı olan yazarların soyadı ve adının baş harfi yazılarak tarama yapılmıştır. İki adı olan yazarlarda öncelikle yazarların soyadı ve soyadının önündeki adının baş harfi kullanılmıştır. Bundan sonra bu yazarların soyadı ve her iki adının baş harfleri yazılarak tekrar tarama yapılmıştır. OCLC First Search veri tabanında, benzer soyadı ve ada sahip çok sayıda yazar bulunmuştur. Bulunan yayın listesinin o kişiye ait olup olmadığını ayırtabilmek amacıyla, adresle tarama olanağı sağlayan EBSCHO Host Medline veri tabanından taramalar kontrol edilmiştir.

İkinci aşamada, öğretim üyelerine ait yayın listelerinin atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde olup olmadığı, Web of Science (WoS) veri tabanından tekrar kontrol edilmiştir. Çalışmaya alınan öğretim üyelerinin yurt dışı yayın listelerinin oluşturulmasında, ISI Web Of Science atıf indeksleri kapsamında [(Science Citation Index Expanded (SCI-exp), Social Science Citation Index (SSCI), Arts and Humanities Index (A&HCI)] taranan dergilerde yayımlanmış makaleleri çalışmaya alınmıştır. Öğretim üyelerinin olgu sunumu, makale özeti, editöre mektup, bildiri özeti, kitap kritiği gibi yayınları listeye alınmamıştır. Yayın listelerindeki dergilerin, hangi atıf indeksinde (SSCI, SCI-Exp, A&HCI) yer aldığı, Thompson ISI Journal List veri tabanından taranmıştır.

Bu çalışmada öncelikle hemşirelik doktorası olan öğretim üyeleri, öğretim üyelerinin görev unvanları, atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde makaleleri olan öğretim üyeleri ve bu öğretim üyelerinin makaleleri belirlenmiştir. Bundan sonra makalelerin yer aldığı dergilerin hangi indekslerde tarandığı, derginin bilim alanı, makalenin hangi dergide yayımlandığı, makalenin türü, yazar sayısı ve yayınlara yapılan atıflar belirlenmiştir. Son olarak yayınların yıllara göre dağılımı yapılmıştır.

Doktora derecesi hemşirelik alanında olan öğretim üyelerinin listesinin çıkarılması Ağustos 2005 tarihinde ve öğretim üyelerinin makalelerinin taranması çalışması Ocak 2006 tarihinde tamamlanmıştır. Tarama çalışması 31 Aralık 2005 tarihine kadar olan tüm yıllara ait atıf indeksleri kapsamındaki dergilerdeki makaleleri içermektedir. Her bir öğretim üyesi için tarama süresi ortalama 46 dakika sürmüştür.

Etik yönü

Bu çalışmayı yapabilmek için YÖK Personel Daire Başkanlığı'na çalışmanın amacını içeren bir dilekçe ile başvuru yapılmış ve öğretim üyelerinin listesi istenmiştir. Bu liste başkanlık tarafından elektronik posta yoluyla gönderilmiştir.

Burns ve Grove'un (2001) belirttiğine göre, kuruluşların başkanlıkları aksini belirtmediği sürece varolan veri, belge, kayıt, patoloji ya da tanıyla ilgili örneklerin toplanması ve çalışılmasına ilişkin araştırmalarda; eğer bu kaynaklar kamuya açıksa ya da bilgi araştırmacı tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak bireyin kimliğinin anlaşılamayacağı biçimde toplanmışsa izinsiz kullanılabilir.

Bu çalışmadaki veriler, kamuya açık veri tabanlarından elde edilen kayıtları içermekte olup araştırma evrenine alınan birey ve kurumları doğrudan ya da dolaylı olarak açığa çıkarmayacak biçimde sunulmuştur.

Verilerin değerlendirilmesi

Veriler değerlendirilirken, her öğretim üyesine ve onların her bir makalesine bir kod verilmiştir. Her makaleye bir kod numarası verilmesi, birden fazla yazarlı makalelerde yayın sayısının tekrarlı yazılmasını önlemiştir. Verilerin girilmesi ve değerlendirilmesi kod numaralarına göre yapılmıştır. Veriler SPSS (10.0) paket programı kullanılarak sınıflanmış ve yüzdeler dağılımları alınmıştır. Dağılım açısından uygun olan verilere ki-kare testi uygulanmıştır.

Bulgular

Öğretim üyelerinin (N=231), %39.'unun (n=90) atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde makalesinin olduğu belirlenmiştir. Yazarların %33.3'ünün (n=77) 1-3 makalesi, % 5.6'sının (n=13) 4 ve üzerinde makalesi olduğu görülmüştür. Öğretim üyelerinin yayımladığı toplam makale sayısının 124 (%100) olduğu saptanmış ve bunlara toplam 41 atıf yapılmıştır.

Makalelerin yarıdan fazlasının (%57.3) SCI-Exp + SSCI kapsamında yer alan dergilerde yayımlandığı ve yine yarıdan fazlasının (%54) hemşirelik dergilerinde, diğer yarısının (%46) tıp dergilerinde yer aldığı görülmektedir. Öğretim üyeleri, makalelerini ilk altı sırada (43.6) hemşirelik dergilerinde yayımlamayı tercih etmişler ve en fazla (%9.7) Nursing Ethics adlı dergide yayın

Tablo 1: Öğretim üyelerinin makalelerinin özellikleri

Özellikler	Makale	
	n	%
Makalenin yayımlandığı derginin girdiği indeks		
SCI-Exp	47	37.9
SSCI	6	4.8
SCI-Exp + SSCI	71	57.3
Makalenin yayımlandığı derginin bilim alanı		
Hemşirelik	67	54.0
Tıp	57	46.0
Makalenin yayımlandığı derginin adı*		
Nurs Ethics	12	9.7
Cancer Nurs	9	7.2
J Clin Nurs	8	6.5
Nurse Educ Today	8	6.5
Int J Nurs Stud	7	5.7
J Nurs Scholarsh,	6	4.8
J Adv Nurs,	4	3.2
Diğer dergiler **	70	56.4
Makalenin türü		
Araştırma makalesi	116	93.5
Derleme makale	8	6.5
Makalenin yazar sayısı		
1	25	20.2
2	39	31.5
3	20	16.1
4 +	40	32.3
Makalenin yıla göre dağılımı		
1998	1	0.8
1999	1	0.8
2000	6	4.8
2001	9	7.3
2002	10	8.1
2003	22	17.7
2004	41	33.1
2005	34	27.4
Toplam	124	100.0

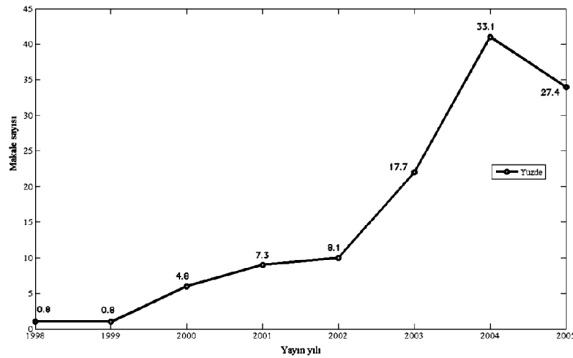
*Yayınların tamamı 66 farklı dergide yer almaktadır.

**Diğer dergilerin yalnızca 9'u hemşirelik dergisidir.

yapmışlardır. Yayınların büyük çoğunluğunun (%93.5) araştırma makalesi niteliğinde olduğu, yazar sayısı dört ve üzerinde olan makaleleri (%32.3) iki yazarlı makalelerin (%31.5) izlediği görülmektedir (Tablo 1).

Atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde Türkiye adresli ilk makalenin 1998 yılında (n=1, %0.8) yayımlandığı görülmektedir. Yayınların 2002 yılından (n=10, %8.1) sonra artış göstermeye başladığı, 2004 yılında (n=41, %33.1) tepe noktasına ulaştığı ve 2005 yılında (n=34, %27.4) biraz düşme gösterdiği saptanmıştır (Tablo 1, Grafik 1).

Grafik 1: Makalelerin yayımlandığı yıllara göre dağılımı

Doçentlerin %61.8'inin, profesörlerin %47.9'unun ve yardımcı doçentlerin %30.9'unun yayını bulunmaktadır. Öğretim üyelerinin yayın durumu ile görev unvanı arasında ilişki olduğu ($X^2=13.152$, $p=0.001$) ve ilişkiyi yaratan grubun yardımcı doçentler olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tartışma

Tartışma, bulgular doğrultusunda üç başlık altında toplanmıştır.

Öğretim Üyesinin Sayısal Azlığı

Hemşirelik doktora olan öğretim üyelerinin yalnızca %39'unun atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde yayını bulunmaktadır (Tablo 2). Bu durum doğaldır çünkü, hemşirelik doktora'ya sahip olmanın kısa bir geçmişi olup 2005 yılında yüksekokullarda hemşirelik doktora olan öğretim üyesi sayısı (N=231) çok azdır. Ayrıca, öncelikle tek bir üniversitede başlatılan hemşirelik doktora programı, öğretim üyesi sayısı yetersiz olduğu için halen gereksinime yanıt verecek biçimde yaygınlaştırılmamıştır. Bu nedenlerle hemşirelikte lisans derecesi veren yüksekokulları yapısında bulunduran 43 devlet üniversitesinin her birine hemşirelik doktora olan ortalama 5.4 öğretim üyesinin düşebileceği görülmektedir.

Bir kurumda standart olarak bir öğretim üyesine en fazla 15 öğrenci düşmelidir (Council of Europe 1967). Sağlık yüksekokullarında ise 2007 yılında bir öğretim üyesi başına ortalama 124.4 öğrenci düşmektedir (Kocaman ve diğ. 2008). Hemşirelikte lisans derecesi veren en eski hemşirelik okullarından birinde de 2005-2008 yıllarında öğretim üyesi başına düşen lisans öğrencisi sayısı ortalama 27 olup, bu kurumda lisansüstü öğrencilerin de eğitildiği göz önüne alınmalıdır.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de üniversite eğitimi seçkin bir eğitim yaklaşımıyla

Tablo 2: Öğretim üyelerinin görev unvanına göre makale yayımlama durumu

Görev unvanı	Yayın durumu						$X^2 = 13.152$ SD=2 p=0.001
	Var		Yok		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Yard. Doç. Dr	46	30.9	103	69.1	149	100	
Doç. Dr.	21	61.8	13	38.2	34	100	
Prof. Dr.	23	47.9	25	52.1	48	100	
Toplam	90	39.0	141	61.0	231	100.0	

yürütülürken, 1980’li yılların başında kitle eğitimi haline gelmiştir (Tekeli 2004). Eğitimin kitleleşmesi süreci birçok ülkede yavaş ve düzenli bir ilerleyiş gösterirken, bu sürecin Türkiye’de çok hızlı geliştiği görülmektedir (Aktay 2003). Bu durum ülkemizde öğretim üyelerinin ders yükünü son derece artırmaktadır. Bu bağlamda, hemşirelik ve sağlık yüksekokullarında az sayıda bulunan öğretim üyesinin haftalık teorik ders ve klinik uygulama yükleri yanında çeşitli yönetim görevlerinin olması, araştırma ve yayın yapmaya ayırmaları gereken zamanı sınırlandırmaktadır. Ayrıca Ülker ve diğ. (2001)’nin vurguladığı gibi, okullardaki görevlerinin yanı sıra öğretim üyelerinden mesleğin uygulama alanında da beklenen görevler vardır.

Makalelerin Sayısal Artışı

Bu çalışmada, öğretim üyelerinin yayınlarının 2002 yılından sonra artış göstermeye başlaması ve 2004 yılında tepe noktasına ulaşmasında, 2001 yılında yürürlüğe giren Doçentliğe Yükseltme Başvuru Koşulları’nın (Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı 2000) büyük ölçüde etkili olduğu düşünülmektedir (Tablo 1, Grafik 1). İnel (2003) de, Türkiye genelindeki bilimsel yayın sayısındaki hızlı artışın yukarıdaki nedene bağlı olduğunu belirtmektedir. Arın (1997) 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun, yükseköğretim sistemimizi Kıta Avrupa’sı sisteminden uzaklaştırdığını ve Anglo-sakson sisteminin ilkelere dayandırdığını belirtmektedir. Yurtsever ve diğ. (2003), Anglo-sakson üniversite geleneğiyle yetişen genç akademisyenlerin “yayınla ya da yok ol” anlayışını benimsemek durumunda kaldıklarını ve bunun da yayın sayısının artışında etkili olduğunu belirtmiştir. Hemşirelik alanındaki akademisyenlerin de ilerleyen yıllarda bundan etkilendiği söylenebilir.

Bu çalışmada, yayın sayısındaki artışı öncelikle doçentlerin etkilediği görülmektedir (Tablo 2). Bu grup içinde başvuru koşullarını sağlayarak doçentlik sınavını alan öğretim üyelerinin bulundu-

ğu düşünülebilir. Yardımcı doçentlerin en az yayın yapan grup olmasına karşın, %40’ının atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde yayınının olması, onların da doçentliğe hazırlık aşamasında olduklarını düşündürmektedir (Tablo 2).

Yayın sayısındaki artışı ikinci sırada profesörler etkilemektedir (Tablo 2). Uluslararası atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde ilk yayınının 1998 yılında yapıldığı göz önüne alındığında, atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde hiç makalesi olmayan profesörlere, diğer bilimsel yayın ve etkinliklerine dayanılarak bu unvanın verildiği bilinmektedir. Bu çalışmada profesörlerin yarıya yakınının yayını bulunmaktadır. Bu durumu Günel (2006)’ın dediği gibi, YÖK Yürütme Kurulu’nun 2002 yılındaki kararı doğrultusunda profesörlüğe yükseltme ve atamalarda, doçentliğe yükseltme koşulları baz alınarak, doçentlikten sonra yapılan çalışmalarda artan bir yoğunluk aranmasına karar verilmesi etkilemiş olabilir. Ayrıca, doçentlik sınavına girecek jürilerin mümkün olduğunca aktif araştırma yapan kişilerden oluşturulacağı düşüncesi de yayın sayısındaki artışın diğer bir nedeni olabilir (Balci M 2002).

İlhan (2005), ÜAK’ın doçentlik sınavı jüri üyesi listesindeki fen ve sağlık bilimleri alanındaki bazı profesörlerin (n=380) atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde Mayıs 2005 tarihine göre hiç yayını olmadığını bildirmektedir. Bu çalışmada, sağlık bilimleri alanındaki (eczacılık, tıp, veteriner, diş hekimliği, hemşirelik) yayınsız profesörün en fazla hemşirelikte %42 (n=18) olduğu, tıpta ise bu oranın 3.2’de (n=121) kaldığı görülmektedir.

Tıp ve hemşirelik birbirini tamamlayan iki meslek olup (Salvage 1990), hemşirelik tıba en yakın olan sağlık disiplindir (Twaddle & Hessler 1987). Buna karşın, hemşireliğin dünyanın en gelişmiş mesleklerinden biri olan tıpla karşılaştırılması yanıltıcı olabilir. Yalnızca sayısal olarak bakıldığında bile bu karşılaştırmanın mümkün olmadığı görülür. Tıp fakültelerinde 2006 yılında

4066'sı profesör olmak üzere toplam 9029 öğretim üyesi bulunmaktadır. Ayrıca, öğretim üyesi başına düşen tıp öğrencisi sayısı 3.6'dır (Sayek ve diğ. 2006).

İlhan (2005) çalışmasında, yayın konusundaki negatif değerlerin 5-10 yıl içinde ortadan kalkacağını söylemektedir. Bu çalışmanın sonuçları da hemşirelik alanındaki negatif değerlerin benzer bir zaman dilimi içinde ortadan kalkacağını göstermektedir.

Diğer Özellikler

Bu çalışmada, üçten fazla makalesi olanlar (%5.6) azınlıktadır. Üç yayın yaparak doçentliğe yükseltme başvuru koşullarını karşılayan ve daha sonra doçentlik sınavını başaran öğretim üyelerinin, yeni araştırmalar yapması ve bunların yayımlanması için belli bir zaman dilimine gereksinimleri vardır. Makale sayısında 2004 yılından sonra görülen %5.7 oranındaki düşmenin çok uzun süre devam etmeyeceği, 2010 yılına doğru yeniden bir yükseliş gözleneceği beklenmelidir (Tablo 1, Grafik 1). Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi raporunda da uluslararası atıf indekslerinde taranan dergilerde yayımlanan Türkiye kaynaklı yayınların ve bunlara yapılan atıfların sayısında, 2001 yılından sonra düşme görüldüğü belirtilmekte ve makalelerin kısa zaman önce yayımlanmış olması nedeniyle bu düşüşün normal karşılanması gerektiği yorumu yapılmaktadır (Teziç ve diğ. 2007).

Bu çalışmada, öğretim üyelerinin aldıkları atıf sayısı (n= 41) yayımladıkları makalelerin (n=124) üçte biri kadardır. Tunoğlu (2006), bilimsel bir eserin okuyucu ile buluşmasından itibaren atıf almaya aday olduğunu, atıf sayısındaki artışın çalışmanın önemine, ortaya konulan düşüncenin özgünlüğüne bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, bir makalenin yıldan yıla atıf sayısının artabileceği veya onlarca yıl geçmesine rağmen hiç atıf almayabileceği yorumunu yapmaktadır. Ak ve Gülmez (2006), yayınların kalitesi bu yayınlara yapılan uluslararası atıflarla değerlendirilebilir

demektedir. Bu çalışmada, sekiz yıl gibi kısa bir zaman dilimi içinde az sayıdaki yayına gelen bu atıf sayısı normal karşılanabilir.

Yayımların tamamına yakını araştırma makalesidir (Tablo 1). Doçentliğe yükseltme başvuru koşullarında "biri en az adayın birinci ad olduğu özgün araştırma makalesi olmak üzere en az üç makale" istenmektedir. Bu bağlamda, araştırmacıların ilk yazar olma koşulunu sağlayana kadar birden çok araştırmaya katıldıkları düşünülebilir. Hemşirelik dergilerinin çoğunluğu hem SCI-Expanded ve hem de SSCI'de yer aldığından, makalelerin çoğunluğu her iki indekste taranmaktadır (Tablo 1).

Makalelerin %70'e yakını 1-3 yazarlı olup üçten fazla yazarlı makale sayısı azdır (Tablo 1). Yurtsever ve diğ. (2002), yazar sayısındaki artış eğilimi belirli bir alanda araştırma projesi oluşturacak kritik kitlenin ortaya çıkmasına ya da araştırmacıların aralarındaki işbirliğinin artmasına bağlanabilir demektedir. Estabrooks ve diğ. (2004) de yazar sayısının azlığını yazarların ayrı çalışma eğilimine ve aralarındaki işbirliğinin düşük düzeyde olmasına bağlamaktadır. Bu çalışmada, özellikle öğretim üyesi sayısının az olması nedeniyle araştırma gruplarının oluşturulamadığı düşünülmektedir.

Öğretim üyeleri, makalelerin yarısından fazlasını hemşirelik dergilerinde yayımlamışlardır (Tablo 1). Bu da kendi konu alanları ile ilgili olduğu için beklenen bir bulgudur ve alanlarına yaptıkları katkıyı göstermesi açısından çok önemlidir. Tıp dergilerinde yaptıkları yayınlar da başka meslekten olan yazarlarla işbirliği yapmaları açısından önem taşımaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada doğrudan veri tabanlarından elde edilen veriler, çalışılan kesitsel zaman içindeki hemşirelik alanında doktora derecesi bulunan tüm öğretim üyelerine genellenebilir.

Bu çalışmada, öğretim üyesi sayısının az oluşu yayın sayısının az olmasını etkilemiş ve doçentlik başvuru koşullarını sağlama çabası yayınların artışına neden olmuştur. Bu çalışma, hemşirelik alanındaki öğretim üyelerinin atıf indeksleri kapsamındaki dergilerde giderek artan sayıda makale yayımladıklarını ve bunu sürdürebileceklerini göstermektedir. Bundan sonra beklenen, öğretim üyelerinin akademik yükseltilme endişeleri dışında araştırma yapmaya yönelmeleri ve araştırmacı kitlesinin oluşmasıdır.

Makalelerin sayısal artışıyla birlikte, öncelikle 2006-2010 yılları arasında olmak üzere periyodik olarak beş yıllık bibliometrik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Yazarların Katkıları

Çalışma tasarımı: N KK, MF U

Veri toplama ve/ veya analiz: N KK, MF U

Makalenin hazırlanması: MF U, N KK

Kaynaklar

Ak MZ, Gülmez A (2006) Türkiye'nin uluslararası yayın performansının analizi [Electronic version] *Akademik İncelemeler* 1 (1). Retrieved March 31, 2008, from http://turkoloji.cukurova.edu.tr/GENEL/mehmet_ze-ki_ak_ve_ahmet_gulmez_yayin_performansi.pdf.

Aktay Y (2003) Taşra üniversitelerine sosyolojik bir yaklaşım denemesi: Üniversiteden multiversiteye taşra merkez diyalektiği. *Toplum ve Bilim* 97, 93-122.

Al U, Coştur R (2007) Türk Psikoloji Dergisi'nin bibliyometrik profili. *Türk Kütüphaneciliği* 21, 142-163.

Arın T (1997) Dünyada ve Türkiye'de yükseköğretim ve diploma sistemleri. Akalın E, Aydoğdu H, Saroğlu R (Yayına Hazırlayan), *Bilim, bilim politikası ve üniversiteler, bağlam yayıncılık*, İstanbul. s.57-72

Balcı M (2002) 2001 yılında Türkiye'nin bilim potansiyeli [Electronic version] *TÜBA Günce*. Retrieved May 31, 2006, from http://www.tuba.gov.tr/userfiles/file/syayin/gunce/gunce_23.pdf

Bernhard LA, Walsh M (1995) *Leadership: the key to the professionalization of nursing*. (3rd ed.) Mosby, St. Louis.

Borbasi S, Hawes C, Wilkes L, Stewart M, May D (2002) Measuring the outputs of Australian nursing research published 1995-2000. *J Adv Nurs* 38, 489-497.

Burns N, Grove SK (2001) *The practice of nursing research: conduct, critique and utilization*. (4th ed.) Saunders, Philadelphia. s. 191-222.

Council of Europe (1967) *European agreement on the instruction and education of nurses*, European Treaty Series No. 59, Strasburg.

Dornik E, Vidmar G, Zumer M (2005) Nursing education in Slovenia and its impact on nurses publishing in their professional journal. *Nurs Educ Today* 25, 197-203.

Estabrooks CA, Winther C, Derksen L (2004) Mapping the field. A bibliometric analysis of research utilization literature in nursing. *Nurs Res* 53, 293-303.

Günel İ (2006) Doçentlik jürileri üzerine. *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 987 / 21-18 Şubat.

İlhan M (2005) Fen ve Sağlık bilimleri alanlarında 380 profesörün hiç uluslar arası yayını yok. *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 971, 11-29 Ekim.

İnsel A (2003) Bir zihniyet tarzı olarak YÖK. *Toplum ve Bilim* 97, 72-80.

Keogh J (1997) Professionalization of nursing: Development, difficulties and solutions. *J Adv Nurs* 25, 302-308.

Kocaman G, Seviğ E, Kubilay G (2008) Türkiye'de Tıp-Sağlık Bilimleri Alanında Eğitim ve İnsan Gücü Planlaması Hemşirelik Çalışma Grubu. *Türkiye'de hemşirelik eğitimi ve insan gücü planlaması: mevcut durum ve 2013 yılı vizyonu*. Tıp-Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyi, Yüksek Öğrenim Kurumu, Ankara.

Kum E (1972) Nursing in Turkey. *Int J Nurs Stud* 9, 51-58.

Nieswiadomy RM (1984) Nurse educators' involvement in research, *J Nurs Educ* 23, 52-56.

Ostmone PM (1986) Correlates of university nurse faculty publication productivity. *J Nurs Educ* 25, 207-212.

Paisley W (1989) Bibliometrics, scholarly communication and communication research. *Communic Res* 16, 701-717. Cited in Estabrooks CA, Winther C, Derksen L (2004) Mapping the field. A bibliometric analysis of research utilization literature in nursing. *Nurs Res* 53, 293-303.

Pardo C, Reolid M, Delicado MV, Mallebrera E, Garcia-Meseguer MJ (2001) Nursing Research in Spain: Bibliometrics of references of research papers in the decade 1985-1994. *J Adv Nurs* 35, 933-943.

Salvage J (1990) *The politics of nursing - nursing today*. Butterworth-Heinemann, London.

Sayek İ, Kiper N, Odabaşı O (2006) Türk Tabipleri Birliği mezuniyet öncesi tıp eğitimi raporu, Türk Tabipleri Birliği Yayınları (1. ed.) Ankara, s. 24, 53.

Tekeli İ (2004) *Eğitim üzerine düşünmek*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, No:5, İmaj AŞ, Ankara.

Teziç E, Tekeli İ, Yarımağan Ü, Ertepinar A, Sevik S, Şenatalar B, Özgen T, Eşme İ, Şenses F, Yüzbaşıoğlu N, Durman M (2007) *Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi*. Yükseköğretim Kurulu Yayın No: 2007-1. Ankara. s. 113-115.

Tortumluoğlu G, Özyazıcıoğlu N (2004) Akademisyenlerin araştırma yaparken ve yayınlattıkları karşılaştıkları güçlükler ve bunun üzerinde doktora eğitiminin etkisi. [Electronic version] *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Retrieved August 17, 2007, from www.insanbilimleri.com.

Tunoğlu C (2006) Bilimsel çalışmalarda kriter tartışmaları. *Cumhuriyet Bilim Teknik*, **989** / 20 – 4 Mart.

Twaddle AC, Hessler RM (1987) *A sociology of health*. (2nd ed.) Macmillan, New York.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (2005) *Yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. Ankara.

Ulusoy MF, Ucar H (2000) An ethical insight into nursing research in Turkey. *Nurs Ethics* **7**, 285-295.

Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı (2000). Doçentlik Sınav Yönetmeliği. 1 Eylül 2000 Tarih ve 24157 Sayılı Resmi Gazete. Retrieved March 11, 2006, from <http://www.yok.gov.tr/uak/index.html>.

Ülker S, Buldukoğlu K, Aksayan S, Atalay M, Kocaman G, Oktay S, Pektekin Ç (2001) *Türkiye'de hemşirelik: Temel mesleki eğitim ile insan gücüne ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri*. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Retrieved 24 May, 2001, from <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/hemşirelik/hemşire.pdf>

Yurtsever E, Gülgöz S, Yedekçioğlu ÖA, Tonta M (2002) *Sağlık bilimleri, mühendislik ve temel bilimlerde Türkiye'nin uluslararası atıf dizinindeki yeri 1973-1999*. (1. ed.) Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara.

Yurtsever E, Gülgöz S, Yedekçioğlu ÖA (2003) On overview of scientific publications in Turkey:1970-1999. *Günce* **2**, 20-22.

Yükseköğretim Kurulu (2007a.) Türkiye'nin 1996-2005 yılları arasındaki ISI Web of science veri tabanında yayımlanan yayınların ve ülke sıralamasının yıllara göre değişimi ve yıllık değişim oranları. Retrieved August 15, 2007, from http://www.yok.gov.tr/duyuru/duyuru_2006/1996_2005_dunya_siralaması.doc.

Yükseköğretim Kurulu (2007b.) Yüksek Öğretim Kurulu. Uluslararası atıf endekslerinde yayımlanan Türkiye kaynaklı bilimsel yayın ve atıflardaki artış. Retrieved August 15, 2007, from http://www.yok.gov.tr/duyuru/atif_endex.htm